

SOCIAL CAPITAL AND GOVERNANCE: OLD AND NEW MEMBERS OF THE EU IN COMPARISON

Frane Adam (ur.)

Berlin: Lit Verlag 2007., 285 str.

Ova knjiga je proizvod zajedničkog istraživačkog napora sedamnaest znanstvenika iz zemalja zapadne i istočne Europe na mapiranju trendova razvoja socijalnog kapitala u Europi i utjecaja koji socijalni kapital ima na kvalitetu vladavine. Svako poglavlje predstavlja jedan aspekt ove šire teme, ali osim toga knjiga predstavlja i pokušaj autora priloga da daju svoj doprinos rješavanju nekoliko važnih kako teorijskih tako i empirijskih pitanja koja se javljaju u istraživanju socijalnog kapitala.

Knjiga se sastoji od devet poglavlja, uz poseban uvod, koja se bave različitim temama i pristupaju socijalnom kapitalu iz različitih teorijskih ishodišta te iz različitih metodoloških uglova. Ova raznolikost je u potpunosti u skladu s namjeravanim usmjerenjem knjige. U uvodu Frane Adam, urednik i jedan od autora, navodi da je cilj knjige pristupiti socijalnom kapitalu kao kompleksnom fenomenu koji se manifestira u različitim oblicima i pojavama koje ovise o političkom, kulturnom i institucionalnom kontekstu. Fokus pojedinih poglavlja reflektira ovu definicijsku otvorenost i u tematskom fokusu poglavlja i u primijenjenoj metodologiji. U skladu s temeljnim usmjerenjem knjige teme pojedinih poglavlja kreću se od usporedbe više zemalja do studija usmjerenih na pojedine zemlje te od poglavlja koja se bave prvenstveno definiranjem i mjerenjem socijalnog kapitala do poglavlja koja daju prikaz razlika među zemljama u njegovoj distribuciji.

Knjiga je strukturirana u dva dijela kojima prethodi uvodni dio koji upoznaje čitatelja s ciljevima knjige te s poglavljima

koja slijede. Prvi dio sastoji se od šest poglavlja koja imaju više ili manje komparativan fokus. Tematski fokus ovih studija je vrlo raznolik budući da se svaka fokusira na jedan određeni aspekt teme socijalnog kapitala bez namjere da pruži cjelovit i sveobuhvatan pregled ove teme. Drugi dio knjige sastoji se od tri studije koje se bave različitim aspektima socijalnog kapitala u Sloveniji, Švedskoj, Poljskoj i Hrvatskoj, i to dvije s fokusom na jednu zemlju i jedna koja uspoređuje prve dvije zemlje.

Prvo poglavlje je napisao Frane Adam i ono se bavi pitanjima koja se javljaju kada je potrebno definirati socijalni kapital u kontekstu komparativnog istraživanja koje obuhvaća više zemalja, kao i u situaciji kada je potrebno razviti instrumente koji bi na pouzdan i valjan način mjerili razlike među zemljama u razini i oblicima socijalnog kapitala. Adam upozorava da se socijalni kapital može manifestirati na vrlo različit način u društvima koja imaju različite društvene, kulturne ili institucionalne karakteristike te da komparativne studije koje primjenjuju jedinstvenu metodologiju za sve slučajeve ponekad nisu u stanju detektirati ove razlike. Definijski problemi uzrokuju i probleme u mjerenju budući da neki instrumenti korišteni u komparativnim studijama ponekad ne mjere socijalni kapital jednako dobro u različitim kontekstima, te mogu dati sliku koja je drugačija od stvarnog stanja. Adam upozorava istraživače da budu oprezni i savjetuje da se u istraživanju koriste metode koje su u stanju zahvatiti navedene razlike među zemljama, te pri tome savjetuje i češće oslanjanje na kvalitativne metode.

U drugom poglavlju Matej Makarovič, Angelca Ivančič te Darko Podmenik uspoređuju trendove u političkoj participaciji i sudjelovanju u aktivnostima civilnog društva u europskim zemljama. Uz upotrebu klaster analize autori identificiraju tri obrasca političke participacije; umjereni obrazac koji obuhvaća uglavnom

zemlje kontinentalne i središnje Europe, koje su dodatno podijeljene na klasičan i skeptičan obrazac; aktivne demokracije, koje obuhvaćaju uglavnom skandinavske zemlje i Nizozemsku te pasivne demokracije koje obuhvaćaju bivše komunističke zemlje istočne Europe. Autori otkrivaju da je razina socijalnog kapitala blisko povezana s političkom participacijom te da zemlje koje imaju višu razinu socijalnog kapitala istodobno imaju i više razine svih oblika političke participacije. Autori zaključuju da je vrlo vjerojatno da će ove razlike opstati i u budućnosti usprkos integrativnim procesima kroz koje prolaze analizirane zemlje.

U trećem poglavlju Peggy Schyns i Margaret Nuus istražuju vezu između političkog cinizma i različitih aspekata socijalnog kapitala i socijalne kohezije. U tu svrhu autori analiziraju korelate političkog cinizma u pet europskih zemalja (Nizozemska, Španjolska, Italija, Slovenija i Poljska) i Sjedinjenim Državama. Autori nalaze da pojedinci koji su skloni političkom cinizmu imaju znatno niže razine povjerenja u druge ljude i ponešto su manje skloni sudjelovanju u političkim i društvenim aktivnostima. Njihova analiza pokazuje da je utjecaj političkog cinizma na koheziju i povjerenje vrlo sličan među zemljama koje analiziraju, dok su razlike prisutne prvenstveno u raširenosti političkog cinizma.

U četvrtom poglavlju Matvež Tomšič i Urban Verhovar analiziraju razlike u kvaliteti vladavine u europskim zemljama te način na koji su razlike u efikasnosti institucija povezane s razlikama u razini socijalnog kapitala. U prvom koraku svoje analize autori ocrtavaju razlike u kvaliteti vladavine u raznim zemljama koristeći klaster analizu i indikatore kvalitete vladavine iz *Governance Research Indicator Country Snapshots* baze podataka. U drugom koraku autori analiziraju kako je kvaliteta vladavine povezana sa socijalnim kapitalom te nalaze da zemlje s višim razinama socijalnog kapitala imaju efikasnije insti-

tucije nego zemlje koje imaju niže razine socijalnog kapitala.

U petom poglavlju Mateja Rek analizira odnos između civilnog društva na različitim razinama organizacije i institucija Europske unije. Autorica nalazi da način djelovanja institucija Europske unije pruža veći pristup nadnacionalnim organizacijama civilnog društva nego onima koje djeluju na nacionalnoj ili lokalnoj razini. Autorica zaključuje da takav institucionalni aranžman i način djelovanja negativno utječe na predstavljanje ukupnog civilnog društva u institucijama višerazinske vladavine.

U šestom poglavlju Igor Bahovec, Vinko Potočnik i Siniša Zrinščak analiziraju utjecaj religije na razvoj socijalnog kapitala u Europi. Autori započinju mapiranjem religijskih razlika u Europi da bi potom povezali opažene razlike s različitim indikatorima socijalnog kapitala. Autori zaključuju da je religija važan činitelj za formiranje socijalnog kapitala te da postoje bitne razlike u razini povjerenja i pripadnosti organizacijama civilnog društva među zemljama koje imaju različite religijske karakteristike. U zemljama gdje je protestantizam dominantan, razina socijalnog kapitala je najviša, a zatim slijede religijski mješovite zemlje i katoličke zemlje zapadne Europe. Bivše komunističke zemlje u kojima prevladava katolicizam imaju najnižu razinu socijalnog kapitala, a pravoslavne zemlje dolaze odmah potom. Autori zaključuju da i u sve sekularnijoj Europi religija i dalje predstavlja utjecajan faktor u formiranju socijalnog kapitala.

U drugom dijelu knjige, sedmo poglavlje koje su napisali Petros Gougoulakis i Nevenka Bogotaj analizira utjecaj studijskih krugova kao otvorenog i ne-hijerarhijskog načina učenja na razvoj participativnih orijentacija među građanima. Autori uspoređuju ulogu studijskih krugova u obrazovnim sustavima Slovenije i Švedske

te zaključuju da otvoreni i participativni stil obrazovanja ima bitnu ulogu u stvaranju stavova i obrazaca ponašanja koje pogoduju razvoju civilnog društva.

U osmom poglavlju Anna Gasior Niemec i Piotr Glinski analiziraju stanje civilnog društva u Poljskoj. Autori tvrde da standardne mjere snage civilnog društva u obliku u kojem su korištene u većini komparativnih studija ne mogu na adekvatan način mjeriti snagu civilnog društva u Poljskoj. Autori predlažu mjere koje bi bile u stanju zahvatiti i brojne oblike *ad hoc* akcija i tradicionalnih oblika organiziranja. Autori zatim prikazuju stanje poljskog civilnog društva te zaključuju da je broj formalnih organizacija civilnog društva u porastu te da će i dalje rasti kao posljedica ekonomskog rasta te integracije u Europsku uniju.

U devetom poglavlju Gojko Bežovan analizira strukturu civilnog društva i obrascu građanske participacije u Hrvatskoj. Autor uspoređuje značaj različitih oblika participacije koji se kreću od političke participacije do građanskog aktivizma, te različite aspekte strukture civilnog društva, od regionalne distribucije organizacija do povjerenja u pojedine institucije. Autor zaključuje da su državna tijela najznačajniji izvor financiranja civilnog društva, te da je ova činjenica znatno utjecala na brzinu i prirodu razvoja civilnog društva stvarajući velik broj organizacija koje su ovisne o i blisko povezane s različitim državnim tijelima.

Sveukupno, ova knjiga predstavlja važan doprinos literaturi koja se bavi socijalnim kapitalom. Knjiga u potpunosti ispunjava namjere svojih autora opisane u uvodu, pokazujući na vrlo jasan način da je u analizi socijalnog kapitala potrebno koristiti više pristupa, kako na teorijskoj tako i na metodološkoj razini.

Andrija Henjak

SOCIOLOGIJA

Anthony Giddens i Karen Birdsall

Zagreb: Nakladni zavod Globus, 2007., 750 str., 4. izdanje
Prijevod: Rajka Rusan-Polšek

Udžbenik »Sociologija« A. Giddensa treći je prijevod udžbenika sociologije (nakon M. Haralambosa i G. Ritzera) objavljen na hrvatskom jeziku pet godina nakon hrvatskog izdanja Haralambosove sociologije (Golden Marketing, 2002.). Na 750 stranica podijeljenih u 21 poglavlje nalaze se još i glosarij, opsežna bibliografija (542 bibliografske jedinice) i kazalo pojmova i autora. Budući da u Hrvatskoj nedostaje kvalitetnih socioloških udžbenika, svakako je dobrodošao ovaj prijevod uglednog britanskog sociologa A. Giddensa, iako nažalost tek šest godina nakon originala.

Knjigu karakterizira nekoliko temeljnih tema koje su razrađene u primjerima različitih područja sociologije. Osnovna je teza da se svijet mijenja, a predmet i zadatak sociologije su analiza i objašnjenje procesa tranzicije (kao što je bila modernizacija) i transformacija društva. Globalizacija društvenog života sljedeća je glavna tema koja se provlači kroz većinu poglavlja. Sociologija roda i spolnosti također je jedna od glavnih tema koja zauzima značajno mjesto u pristupu i to ne samo posebnim poglavljem koje je postalo neizostavno područje udžbenika opće sociologije. Posebne cjeline unutar ovog poglavlja posvećene su ljudskoj spolnosti, homoseksualnosti i prostituciji.

Poštujući standarde u strukturi i izboru obaveznih tema koje svaki takav udžbenik »mora« sadržavati, ovu knjigu odlikuje uvođenje nekih novih, a vrlo važnih aspekata problema i koncepcija u suvremenoj sociologiji. Tako se u ovoj knjizi mogu naći poglavlja o globalizaciji, sociologiji tijela i zdravlja i masovnim medijima i komu-